

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУДОЧИНСТВІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

ШАК Роман - Національний університет «Львівська політехніка», асистент кафедри міжнародного та кримінального права Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти, доктор філософії, асистент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2966-3177>

ГУЗЕЛА Назарій - магістр права, здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6476-6329>

DOI: <https://doi.org/10.32782/ep.2024.1.50>

Стаття присвячена аналізу можливостей та викликів використання штучного інтелекту (далі - ШІ) у сфері судочинства на національному та міжнародному рівнях. Тема дослідження є актуальною, оскільки інтеграція ШІ у судову систему може значно підвищити її ефективність, сприяти автоматизації процесів і зменшити кількість людських помилок. Разом із цим, впровадження технологій ШІ супроводжується низкою ризиків, таких як упередженість алгоритмів, обмеженість навчальних даних, етичні проблеми та зниження прозорості судових процесів.

Одним із ключових аспектів дослідження є оцінка досвіду зарубіжних країн, таких як Китай, США, Велика Британія та Німеччина, де ШІ активно застосовується для оптимізації роботи судової системи. Зокрема, у Китаї судді зобов'язані враховувати рекомендації ШІ у кожній справі, а у США алгоритми використовуються для оцінки ймовірності рецидивів. У Німеччині впроваджена система «OLGA» для прискорення розгляду справ шляхом їх категоризації та аналізу даних.

В Україні застосування ШІ у судочинстві перебуває на початковій стадії, проте існуючі технологічні ініціативи, такі як Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система («Електронний суд»), створюють сприятливу основу для інтеграції ШІ. Зокрема, ці системи можуть бути використані для сповіщення про процесуальні строки, перевірки документів, обчислення судових зборів тощо. Водночас автор звертає увагу на ризики впровадження ШІ, серед яких: систематичні помилки, упе-

редженість алгоритмів, недостатність даних для навчання моделей, етичні виклики та питання відповідальності. Судова система має забезпечити прозорість роботи алгоритмів, відповідність їх етичним стандартам та залишити остаточні рішення за суддями.

У висновках автор підкреслює необхідність збалансованого підходу до впровадження ШІ в судочинство. Оптимальне використання ШІ має забезпечити швидкість, ефективність і точність роботи судів, сприяючи створенню сучасної правової системи, яка відповідає викликам цифрової епохи.

Ключові слова: штучний інтелект, ШІ, OpenAI, ChatGPT, прогрес, судочинство, судді, правозастосувачі

Постановка проблеми

В сучасному світі технології стають ключовим засобом для демократичних держав у забезпеченні верховенства права та ефективності правосуддя. Сфера судочинства, традиційно консервативна, часто зазнає складнощів із впровадженням новітніх технологій, що викликає гострі дебати. Пандемія COVID-19 прискорила перехід до так званого електронного суду, що дозволяє учасникам процесів ефективно взаємодіяти онлайн. Такі новації поступово здобувають популярність у багатьох країнах, включаючи Україну. Водночас, більш радикальні інновації, як штучний інтелект (ШІ), поки що зустрічають обережність, хоча їхня неминуча інтеграція в судочинство визнається необхідною.

Хоча технологічний прогрес може значно підвищити доступність та ефективність правосуддя, існує нагальна потреба у глибокому аналізі впливу ШІ на справедливість рішень. Ризики включають відтворення соціальних упереджень через алгоритми, відсутність прозорості в процесах прийняття рішень і потенційну дискримінацію. Наприклад, некоректно налаштовані системи можуть неправомірно впливати на рішення за ознаками раси або гендеру. З іншого боку, ефективне впровадження ШІ може сприяти створенню більш оперативного та зручного судового обслуговування. Вивчення зарубіжного досвіду та вдосконалення національної практики з урахуванням зарубіжних ініціатив є критичним для розробки стандартів і норм, які забезпечать справедливе використання новітніх технологій в судовій системі.

Аналіз дослідження проблеми

Дослідження застосування штучного інтелекту у судочинстві проводяться в межах кількох наукових напрямків, зокрема правознавства, інформатики, статистики та машинного навчання. Значний внесок у розвиток цієї галузі зробили такі провідні науковці: Даніель Катз зосередився на вивченні впливу машинного навчання та аналізу даних на судові процедури, а також на розробці методів оцінки ризиків, пов'язаних із застосуванням ШІ у правосудді, Кріс Ріді - поєднує інформатику та право, зосереджуючи свої дослідження на впливі штучного інтелекту на судові рішення та правосуддя загалом. Він займається створенням етичних і правових рамок для регулювання використання ШІ в юридичній сфері. Праці Річарда Сускінга присвячені питанням цифрового правосуддя, інтеграції штучного інтелекту у судові процеси та змінюваній ролі суддів у цифрову епоху. Додатково, при підготовці даної статті були використані наукові доробки національних авторів, зокрема Д.М. Белова, М.В. Белової, М.І. Демура, Є.В. Дуліби, Д.І. Клепка, В.І. Теремецького та ін.

Мета статті полягає в аналізі та оцінці використання штучного інтелекту в су-

дочинстві, виявленні ключових аспектів і викликів, які виникають у процесі інтеграції цифрових технологій в правову систему. Дослідження зосереджується на порівнянні національного та зарубіжного досвіду застосування ШІ в судових процесах, визначенні найкращих практик та потенційних ризиків, пов'язаних із впливом штучного інтелекту на справедливість та об'єктивність правосуддя.

Виклад основного матеріалу

За останні декілька десятиліть правова система значно трансформувалася через введення технологій: створення інформаційно-правових систем для роботи з законодавством, запуск офіційного реєстру судових рішень та розробка інформаційних систем для аналізу судової практики. З введенням штучного інтелекту ці процеси значно прискорились, що ставить під сумнів звичне уявлення про роль судді в майбутньому. Безсумнівно, наступне покоління суддів буде більш технологічно оснащеним..

В Україні, правове регулювання використання штучного інтелекту в судовій системі на законодавчому рівні поки що має лише формальний характер. Наше юридичне співтовариство лише починає осмислювати потенціал та обмеження застосування ШІ. Наприклад, з вересня по грудень 2023 року дослідницька агенція Гама спільно з Центром Дністрянського, за підтримки Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» в рамках ініціативи «Європейське Відродження України», провела дослідження можливостей використання ШІ у кримінальному процесі [1].

Таким чином, в Україні імплементація штучного інтелекту у сфері судочинства вимагає активніших та цілеспрямованих заходів для визначення методів його впровадження. Можливість застосування ШІ в судочинстві може бути розглянуте у двох ключових напрямках:

1. Розгляд судових справ, які стосуються питань, пов'язаних з штучним інтелектом;
2. Застосування ШІ безпосередньо у процесах судочинства.

У Великій Британії розробник і дослідник у галузі штучного інтелекту Стівен Талер декілька років намагається у різних юрисдикціях довести інтелектуальну здатність свого пристрою DABUS (скорочення від Device for the Autonomous Bootstrapping of Unified Sentience - пристрій для автономного завантаження уніфікованої свідомості). Талер зазначав, що винаходи, створені DABUS, мають бути законно захищені як об'єкти інтелектуальної власності. В контексті цього випадку, Апеляційний суд Англії та Уельсу розглянув справу «Талер проти Генерального контролера патентів, торговельних марок і зразків» [2].

Стівен Талер заявив, що винахідником є його машина DABUS, і він має право на патенти за її винаходами, оскільки він є власником машини. Однак, реєстраційний орган відмовив, зазначивши, що DABUS, як неживий об'єкт, юридично не може бути визначений як винахідник, а тому не може передавати права на патент. Таким чином, власник DABUS не може претендувати на права на винаходи створені його машиною. Через те, що Талер не виправив ці недоліки у своїй заявці (не вказав легітимного винахідника і не обґрунтував права на патент), заявка була відкликана.

Суд першої інстанції зазначив, що DABUS не може бути визначений як винахідник згідно із законом, оскільки не є людиною. Згідно із законодавством, подання патентної заявки має здійснюватися особою. Отже, неможливо стверджувати, що через те, що DABUS створила винахід, доктор Талер має право на патент. Необхідно, щоб винахідник подав заявку, що неможливо в даному випадку, оскільки DABUS не може бути ні винахідником, ні подати заявку, або винахідник має передати права на подання заявки, що дозволило б доктору Талеру зробити це. Питання, чи може власник або керівник машини з ШІ, яка створила винахід, бути названим винахідником, не розглядалося. Доктор Талер відмовився від подання такої заявки не тільки через юридичні обмеження, але й через моральні міркування, вважаючи неправильним привласнення винаходу, що насправді йому не належить. Таким чи-

ном, рішення про подачу патентної заявки залишається на розсуд заявника.

Більшість апеляційних судів визнали, що доктор Талер не визначив «особу або осіб, які могли б бути винахідниками», що є обов'язковим згідно із законом. У зв'язку з тим, що він не виконав основні вимоги закону, подані ним заявки слід вважати відкликаними. Це рішення не створює нових, законом непередбачених підстав для відмови у патентуванні. Навпаки, це підтвердження законодавчих вимог, які передбачають, що винахідник має бути фізичною особою, а заявник, який не є винахідником, повинен мати теоретичну можливість подати патентну заявку. Якби доктор Талер міг довести, що закон не вимагає від винахідника бути особою та що він має право подавати заявки на патенти за винаходи, засновані лише на своєму праві власності на DABUS, тоді його аргументація могла б бути іншою. Однак, оскільки подані заявки не відповідали двом ключовим законодавчим вимогам, було б некоректно дозволити їх подальший розгляд, особливо зважаючи на відсутність альтернативних механізмів для вирішення цієї невідповідності в рамках існуючого законодавства.

Вже у 2023 році федеральний суд США розглянув питання про можливість надання авторських прав на арт-твір, створений штучним інтелектом DABUS. Позивач, вже згаданий нами Стівен Талер, стверджував, що він намагався зареєструвати один з таких творів, зокрема картину під назвою «Недавній вхід до раю», зазначивши штучний інтелект як автора, і аргументував, що авторські права на цей твір мають бути передані йому, оскільки він є власником системи. Однак, Офіс авторських прав США відхилив його заявку, оскільки за законом твір має містити людський авторський вклад. Суд підтримав це рішення, вказавши на необхідність наявності людської авторської складової для визнання твору об'єктом авторського права [3].

Варто також відзначити кілька цікавих висновків, до яких суд дійшов при вирішенні даної справи, зокрема:

- від початку існування авторського і патентного права їх сприймали як форми

власності, які держава має захищати. Призначенням цих прав було сприяння загальному благу шляхом заохочення людей до творчості та інновацій, вважалося, що кращий спосіб стимулювати таку активність - це надання виключних прав. Американське законодавство про авторське право орієнтується на людську творчість і не передбачає застосування цих прав до нелюдських суб'єктів;

- традиційне розуміння того, що авторство є винятково людським внеском, залишається в силі, незважаючи на зміни у законодавстві про авторське право. Верховний Суд США неодноразово підтверджував важливість вимоги до людського авторства при тлумаченні авторського права;

- враховуючи, що художники все частіше включають штучний інтелект у свій інструментарій, ми стикаємося з новими викликами в області авторського права. Зокрема, питання про те, скільки людського внеску потрібно для того, щоб власника системи ШІ вважати «автором» створеного твору, яким чином слід оцінювати оригінальність робіт, створених штучним інтелектом, які можуть базуватися на існуючих роботах, і як авторське право може найефективніше сприяти творчості, що включає ШІ.

В кінці 2023 року The New York Times подала позов проти Microsoft та розробників ChatGPT, звинувачуючи їх у використанні своїх матеріалів, зокрема з платної підписки, для тренування чат-ботів, як повідомляє сама газета. У судовій справі газета стверджує, що обидві компанії використовували результати значних інвестицій The New York Times у журналістику для створення альтернативних продуктів без належного дозволу та винагороди. Microsoft, який є партнером та головним спонсором OpenAI, використовує технологію ШІ від цієї компанії. The New York Times вимагає відповідальності від Microsoft і OpenAI за незаконне копіювання та використання своїх унікальних та цінних робіт. The New York Times також вимагає знищення всіх чат-ботів та інших продуктів, які були треновані за допомогою їх статей. Варто зауважити, що газета

намагалася вирішити питання в досудовому порядку і в квітні 2023, звернувшись до Microsoft і OpenAI з пропозиціями щодо комерційного та технологічного захисту своїх прав, включаючи обмеження на використання генеративного ШІ, однак переговори не принесли результатів [4].

Варто зауважити, що нещодавно суд в Нью-Йорку підтримав OpenAI у справі проти ЗМІ щодо використання матеріалів для тренування ChatGPT. Федеральний суддя Коллін Макмехон відхилила позов від новинних агентств Raw Story і AlterNet, які стверджували, що OpenAI неправомірно використало їхні статті для розробки своїх мовних моделей. За позовом Raw Story та AlterNet, тисячі їхніх статей були використані без належного дозволу для тренування OpenAI ChatGPT, який відтворював захищені авторським правом матеріали за запитами користувачів.

Суддя допустила можливість подачі нового позову, вказавши на скептицизм щодо заявлених збитків. Raw Story, висловило надію на вирішення проблем, виявлених судом у подальшому перегляді справи. Представник OpenAI зазначив, що компанія розробляє свої ШІ-моделі, використовуючи дані, доступні у відкритому доступі, дотримуючись принципів сумлінного використання, що підтримується усталеними правовими прецедентами [5].

Апеляційний суд Сингапуру розглянув цікавий випадок, у якому криптовалютна біржа і трейдер сперечалися про можливість визнання угоди недійсною через помилку у смарт-контракті, створеному комп'ютерними алгоритмами [6].

Апеляційний суд Сингапуру визнав, що у ситуаціях, коли договори складаються за допомогою програмно визначених алгоритмів, будь-яке розслідування щодо наявності помилок слід здійснювати, виходячи з психологічного стану розробників цих алгоритмів на момент їх програмування (п. 97). Лорд Манс висловив незгоду з цим підходом та подав окрему думку. Він зазначив, що існує питання про те, чи повинні звичні юридичні принципи адаптуватися, коли трейдери віддають контроль над своїми операціями комп'ютерам, керованим

алгоритмами. Ці комп'ютери були програмно визначеними, діючи згідно з алгоритмами, встановленими людьми. Тому, обговорювалася дія машин, що стискаються механічно, виходячи з введених даних, і випадки, коли помилкове введення даних веде до кардинально спотворених результатів (п. 152). Лорд Манс підняв ключове питання: чи правильно застосовувати концепцію помилки без урахування традиційних факторів її визначення, оскільки дії контролюються комп'ютерами, що не мають свідомості. Він аргументував, що законодавство повинно адаптуватись до нової реальності алгоритмічних програм та штучного інтелекту для досягнення справдливих результатів (п. 197) [6].

Продовжуючи обговорення використання штучного інтелекту у правосудді важливо розглянути його різноманітні аспекти застосування. Штучний інтелект може бути задіяний у сферах судового адміністрування та безпосередньо у процесі судочинства, де він може допомагати суддям у аналізі фактів для ухвалення рішень або асистувати сторонам у справах при розробці їхніх правових позицій. В деяких країнах штучний інтелект навіть здатний на основі аналізу виносити попередні рішення. Незважаючи на відсутність законодавчих актів, які б детально регулювали застосування ШІ у судочинстві в Україні, необхідно враховувати наявні рекомендації з цього питання.

Першим у світі законодавчим актом, що регулює використання штучного інтелекту, є Закон ЄС про ШІ. Цей закон має на меті мінімізувати ризики для здоров'я, безпеки та фундаментальних прав, а також забезпечує захист демократичних цінностей, верховенства права та довіри. Отже, застосування технологій штучного інтелекту в правосудді має відбуватися з урахуванням цих ключових принципів [7].

У Великій Британії, 12 грудня 2023 року, було опубліковано посібник під назвою «Artificial Intelligence (AI) Guidance for Judicial Office Holders», розроблений для підтримки співробітників судових установ у використанні штучного інтелекту. Цей посібник охоплює ключові ризики

та виклики, пов'язані з застосуванням ШІ, пропонує стратегії їх зменшення і надає приклади можливого застосування. Він підкреслює, що будь-яке використання ШІ судовими органами має відповідати основній місії судової системи - забезпечувати правосуддя з незаплямованою чесністю [8].

До потенційно корисних можливостей застосування ШІ в посібнику належать:

- ШІ-інструменти для узагальнення великих обсягів текстів, з обережністю до точності узагальненого контенту;

- використання ШІ для розробки презентацій та вибору тем для обговорення;

- автоматизація адміністративних завдань, наприклад, створення електронної пошти та меморандумів, за допомогою ШІ.

Серед завдань, для яких не рекомендується використовувати штучний інтелект, включаються:

- юридичні дослідження: ШІ-інструменти не є надійним засобом для здійснення пошуку нової інформації, яку важко перевірити незалежно. Хоча вони можуть слугувати зручним інструментом для повторення відомих фактів, їх застосування в первинних дослідженнях може бути обмеженим;

- юридичний аналіз: Загальнодоступні ШІ-чат-боти наразі не здатні надавати глибокий та виважений аналіз або аргументацію, що необхідний для юридичного аналізу.

Так, один із суддів Апеляційного суду високо оцінив користь ChatGPT після того, як використав цей чат-бот із штучним інтелектом для формулювання ділянки у судовому рішенні [10]. Лорд-суддя Бірс, експерт у сфері права інтелектуальної власності, розповів, що застосував цей текстогенеруючий інструмент, щоб узагальнити добре йому відому правову тему перед тим, як вставити результат у вердикт. Під час виступу на конференції лорд-суддя Бірс наголосив на «величезному потенціалі» ChatGPT та подібних йому програм. Він зазначив: «Мені здається дуже цікавим, що ви можете звернутися до цих великих мовних моделей із проханням узагальнити інформацію. Це дуже зручно, і я вже використовував це. Я попросив ChatGPT на-

дати мені короткий огляд цього правового напрямку, і він надав мені параграф. Я вже знав, що напишу про це, але він виконав це замість мене, і я включив це в рішення. Це було надзвичайно корисно. Я беру на себе всю особисту відповідальність за зміст мого рішення і не перекладаю її на інших. Це просто виконання задачі, яку я і так планував зробити, знав відповідь і вважав прийнятною» [9].

20 грудня 2023 року Федеральний суд у Оттаві оголосив про видання Тимчасових принципів та настанов щодо використання штучного інтелекту у судових процесах [10]. У цьому документі зазначено, що Федеральний суд буде дотримуватися зазначених принципів та настанов при впровадженні штучного інтелекту. Також підкреслено, що суд не застосовуватиме ШІ, зокрема автоматизовані інструменти прийняття рішень, для видачі судових рішень та наказів без належних консультацій з громадськістю. Це передбачає детальне визначення питань, порушених учасниками процесу, як це відображено в мотиваційній частині рішення чи наказу, або в будь-якому іншому рішенні, ухваленому судом. Інформацію про використання штучного інтелекту сторонами, самопредставниками та іншими учасниками справи можна знайти в офіційному Повідомленні про використання ШІ у судочинстві.

У Повідомленні щодо використання штучного інтелекту в судових процесах зазначається, що учасники процесу повинні інформувати суд та одне одного про використання ШІ при розробці або генерації контенту для документів, що подаються до суду. Якщо контент, створений за допомогою ШІ, включений до документу, то перший абзац має містити відповідне повідомлення про це. Крім того, адвокати, сторони та інші учасники судових процесів у Федеральному суді зобов'язані декларувати використання штучного інтелекту в документах («Декларація») та дотримуватися визначених принципів («Принципи») при їх підготовці.

Це Повідомлення стосується всіх документів, які подаються для судового розгляду. Воно не застосовується до офіційних

судових документів, що подаються судами або іншими вирішальними сторонами. Суд визнає переваги застосування штучного інтелекту у підготовці документації, але підкреслює важливість збереження цілісності судових процесів, захисту довіри громадськості до правосуддя та підтримання принципів правової держави. Щоб гарантувати, що суд належним чином зрозуміє використання ШІ, будь-який документ, поданий до суду стороною чи від її імені, який містить контент, створений або згенерований за допомогою штучного інтелекту, повинен включати відповідну Декларацію.

Також у Повідомленні наголошується, що Суд усвідомлює, що використання сучасних технологій може принести як користь, так і виклики, зокрема у контексті «глибоких фейків», можливого неправомірного використання штучного інтелекту для створення юридичних документів та застосування державними службовцями генеративних інструментів для прийняття рішень. Суд разом з ключовими зацікавленими сторонами повинен знайти рішення цих проблем. Він також звертає увагу на етичні питання та проблеми доступу до правосуддя, пов'язані з використанням ШІ адвокатами, особливо коли клієнти можуть не знати про штучний інтелект і його можливості. Суд рекомендує адвокатам розглядати можливість надання традиційних людських послуг клієнтам, які можуть не бути знайомі з ШІ або не бажають його використовувати, перед тим як вдатися до застосування штучного інтелекту в юридичному процесі [10].

У контексті використання штучного інтелекту у юридичній практиці варто звернути увагу на рішення Верховного Суду, винесене 8 лютого 2024 року у справі № 925/200/22. У цій справі заявник звернувся з проханням про тлумачення використаного судом терміну «добровільне зобов'язання», посилаючись на трактування цього поняття, сформульоване за допомогою штучного інтелекту ChatGPT. Верховний Суд у своєму рішенні вказав, що обґрунтування заявника на визначення, надане ChatGPT, є проявом неповаги до суддів і може вважатися зневагою до Верховного Суду. Суд та-

кож підкреслив, що використання штучного інтелекту без глибокого розуміння його можливостей та визначення його місця в правовій системі може підірвати довіру громадськості до судочинства [11].

Ці висновки Верховного Суду спровокували обговорення як серед академічної спільноти, так і серед юристів-практиків. В окремій думці по даній справі заперечується основний висновок, вказуючи на те, що у звернення заявника до відповідей, згенерованих штучним інтелектом «ChatGPT», не мало на меті виявити неповагу до суду, а було використано для роз'яснення певних питань, які вже були розглянуті судом. Згідно з цією думкою, заявник не ставив під сумнів рішення суду, а намагався зрозуміти й уточнити окремі позиції [12].

Такі події підкреслюють консервативний підхід національного Верховного Суду до використання штучного інтелекту у формуванні судових документів і адвокатських позицій. Незважаючи на нерозглянуті деталі цієї справи та не оцінюючи судову позицію, можна зазначити, що такі рішення можуть істотно вплинути на використання штучного інтелекту юристами. Тим не менш, у світі, де технології швидко розвиваються, можна передбачити, що подібне рішення не буде останнім у контексті використання ШІ.

Та якщо в цілому брати до уваги все вище зазначене, стає очевидним, що юридична сфера стоїть на порозі значної трансформації через вплив таких великих мовних моделей (ВММ), як ChatGPT, PaLM, Claude та Llama. Ці розширені системи, що мають мільярди параметрів, не тільки обробляють, але й створюють детальні текстові матеріали на різноманітні теми. Їхня роль у щоденному житті постійно зростає, особливо в юридичній практиці. ВММ обіцяють революціонізувати юридичні процеси, хоча вони також несуть ризики, такі як юридичні помилки - відповіді моделей, які не відповідають дійсним правовим фактам. Наприклад, система Kira застосовує алгоритми машинного навчання для ефективного пошуку важливих даних з обширних текстів. Інші приклади юридичних технологій, які базуються на ШІ, включають

аналітичні програми, як-от LexMachina, що прогнозує результати судових справ на основі історичних рішень, деталей кейсу та актуального законодавства. Ці технології ШІ вже активно використовуються юристами для планування своїх дій, формулювання позицій та стратегій [13].

В деяких країнах світу штучний інтелект у судочинстві вже здобув значне поширення. Одними з лідерів у цій області є Китай та США. Наприклад, у Китаї Верховний суд встановив вимогу для всіх суддів звертатися за консультацією до штучного інтелекту в кожному розгляді справи. Якщо рішення судді не співпадає з рекомендацією ШІ, він повинен надати докладне письмове обґрунтування свого вердикту. Ця ініціатива була започаткована з метою зниження корупції та невмотивованих рішень, але не для заміни людських суддів машинами [14]. У США штучний інтелект також активно використовується для прогнозування, наприклад, при виборі запобіжних заходів або оцінці можливості рецидиву під час винесення вироку. Через прогностичне кодування судді мають змогу ввести дані по справі, і алгоритм надасть статистичну ймовірність рецидиву, враховуючи характеристики цієї та аналогічних розглянутих справ. Технологія може рекомендувати підходящий вирок і надати обґрунтування рішення суду [15].

Досвід Німеччини може бути корисним для України, оскільки там було розроблено асистентську систему штучного інтелекту під назвою «OLGA» для вирішення проблеми перевантаженості судів через велику кількість нерозглянутих справ. OLGA допомагає у категоризації справ та узагальненні метаданих, що сприяє прискореному розгляду справ. Завдяки OLGA судді та помічники судді можуть ефективніше фільтрувати тисячі документів, використовуючи специфічні критерії пошуку для виявлення необхідної інформації у різноманітних документах. Крім того, система забезпечує інформацію про хід судового процесу, що допомагає контекстуалізувати знайдені дані [16].

В Україні тема застосування штучного інтелекту в судочинстві перебуває на ста-

дії дослідження потенційних можливостей і визначення завдань, які можуть бути делеговані цій технології. Одним із основних елементів, що сприяють розвитку ШІ у сфері правосуддя, є Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (ЄСІТС), зокрема її компонент – «Електронний суд» [17, с. 132-137]. Цей модуль вже нині відкриває перспективи для інтеграції асистуючих функцій штучного інтелекту, таких як моніторинг початку процесуальних строків, інформування про їхній перебіг, обчислення розміру судового збору та перевірку повноти документів, що подаються до суду.

У перспективі однією з важливих галузей застосування штучного інтелекту в судовій системі України може стати автоматизація обробки та аналізу великих обсягів правової інформації, зокрема судових рішень, законодавчих актів, прецедентів та інших юридичних ресурсів. Завдяки алгоритмам машинного навчання системи ШІ зможуть ефективно аналізувати тексти, виявляти закономірності у судових рішеннях і забезпечувати швидкий доступ до релевантної інформації, сприяючи ретельному аналізу судової практики для ухвалення обґрунтованих рішень [18].

Ще одним напрямком автоматизації судових процесів може бути впровадження систем автоматичного прийняття рішень. Використовуючи алгоритми машинного навчання та технології обробки природної мови, такі системи зможуть аналізувати факти, юридичні аргументи та попередні судові рішення для формування рекомендацій або навіть прийняття попередніх рішень. Однак остаточне ухвалення рішення має залишатися за кваліфікованими суддями, які враховують усі ключові аспекти справи. [19, с. 317].

Використання штучного інтелекту для автоматизації судових процесів в Україні може значно підвищити швидкість і ефективність судових рішень, знизити кількість помилок, здійснюваних людьми, та забезпечити більш об'єктивний підхід до розгляду справ. ШІ ефективно обробляє великі масиви даних, виявляючи прогалини або суперечності у судових рішеннях,

що допомагає підвищити справедливість і послідовність у правосудді. Приміром, застосування систем розпізнавання мови та автоматичного генерування тексту для створення судових рішень може спростити процес написання рішень, скоротити час, необхідний судді для підготовки документів, та уніфікувати формулювання рішень [20].

Окрім цього, ШІ демонструє значний потенціал у зборі та обробці доказів у судових процесах. Штучний інтелект може сприяти автоматизації процесів збору, аналізу та оцінки доказів, що може підвищити ефективність та об'єктивність правосуддя.

До прикладу, системи штучного інтелекту можуть застосовуватися для автоматизованого аналізу текстових документів, таких як свідчення, експертні звіти, письмові висновки і т.д. Використання технік обробки природної мови дозволяє цим системам автоматично ідентифікувати ключові факти, класифікувати типи документів та визначати зв'язки між ними. Крім того, штучний інтелект може сприяти візуалізації складних даних і доказів, що допомогатиме суддям, прокурорам та адвокатам краще розуміти і аналізувати інформацію. Зокрема, з використанням алгоритмів машинного навчання можна створювати графіки, діаграми та схеми, які ілюструють зв'язки між різними доказами або структурою подій.

Штучний інтелект може застосовуватись для розробки експертних систем, які допомагають суддям та адвокатам у процесі прийняття рішень. Ці системи базуються на аналізі судових випадків, законодавчих актів та судових прецедентів, надаючи обґрунтовані поради та висновки, які відповідають правовим стандартам. Використання алгоритмів машинного навчання дозволяє ШІ виявляти закономірності, аналогії та інші важливі аспекти у доказовій базі. Наприклад, системи можуть аналізувати обширні набори даних, такі як медичні картки, фінансові операції або телефонні розмови, визначаючи потенційні ознаки злочинної діяльності або порушень. Крім того, штучний інтелект може використовуватись для автоматизованого розпізна-

вання зображень у відео чи фотографіях, що є корисним у випадках, коли потрібен аналіз великої кількості візуальних доказів для ідентифікації предметів чи осіб [21, с. 556-557].

Штучний інтелект також може застосовуватися для моніторингу соціальних мереж з метою збору доказів або виявлення ознак правопорушень. Текстові аналітичні алгоритми можуть переглядати пости, коментарі та інші види контенту для ідентифікації свідчень, отримання інформації про обставини подій або інших даних з юридичною значущістю. Застосування ШІ в процесах збору та аналізу доказів може збільшити точність, швидкість та об'єктивність цих процесів, одночасно знижуючи ризик помилок.

Тим не менш, важливо враховувати деякі виклики та обмеження, пов'язані з використанням ШІ в автоматизації судових процесів. Передусім, ефективність систем ШІ обмежена даними, на яких вони навчені, що може вести до несправедливих або неточних рішень. Існує також ризик використання невідповідних моделей чи алгоритмів, що можуть спричинити систематичні помилки або спотворення результатів. Тобто ШІ не зможе в повній мірі замінити професійних юристів та суддів, і докази завжди слід збирати та оцінювати з урахуванням обставин справи.

Ключовим аспектом також є питання етики та відповідальності. Застосування ШІ у судовій системі має відповідати етичним стандартам, забезпечувати прозорість і можливість контролю за процесом прийняття рішень. Відповідальність за остаточні рішення повинна залишатися за суддями, які мають враховувати юридичні норми, моральні цінності та контекст кожної конкретної справи.

Висновки

Використання ШІ в судочинстві як на національному, так і на міжнародному рівнях, демонструє значний потенціал для трансформації правової системи. ШІ має можливість оптимізувати різні аспекти судового процесу, починаючи з аналізу великих обсягів правової інформації, таких

як судові рішення, законодавство та прецеденти, і закінчуючи автоматизованим прийняттям рішень у певних справах. Однак це також викликає низку важливих викликів, пов'язаних із етичними аспектами, точністю роботи алгоритмів та забезпеченням прозорості.

На міжнародному рівні, такі країни, як Китай, США, Велика Британія та Німеччина, уже впроваджують системи ШІ для різноманітних задач: від прогностичного моделювання судових рішень до використання ШІ для аналізу доказів і прискорення розгляду справ. Наприклад, китайська система зобов'язує суддів використовувати рекомендації ШІ, тоді як у США ШІ активно застосовується для оцінки ймовірності рецидивів і прогнозування вироків. У Німеччині система «OLGA» допомагає у категоризації справ та узагальненні даних, що прискорює роботу судів.

В Україні розвиток ШІ у правовій сфері поки що перебуває на стадії дослідження перспектив. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система («Електронний суд») може стати основою для інтеграції ШІ в судочинство. Потенційно ШІ може використовуватися для сповіщення про процесуальні строки, розрахунку судових зборів, перевірки поданих документів тощо. Це значно підвищило б швидкість та ефективність роботи судів. Проте важливо пам'ятати про ризики, пов'язані з використанням ШІ, включаючи можливість систематичних помилок, упередженості алгоритмів і відсутність етичного регулювання. Відповідальність за остаточні рішення повинна залишатися за кваліфікованими суддями, а ШІ має виконувати роль асистента, забезпечуючи об'єктивність та точність.

Таким чином, ефективне використання ШІ в судочинстві потребує балансування між технологічними інноваціями, етичними стандартами та забезпеченням довіри громадськості до судової системи. Це можливість для створення сучасного правосуддя, що відповідає вимогам цифрової епохи.

Література

1. Застосування ШІ в кримінальному правосудді України: Фама та Центр

Дністрянського проводять дослідження. *Юридична Газета*. 2023. 4 груд. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/zastosuvannya-shi-v-kriminalnomu-pravosuddi-ukrayini-fama-ta-centr-dnistryanskogo-provodyat-doslidzh.html>. (дата звернення: 03.12.2024)

2. *Thaler v Comptroller General of Patents Trade Marks And Designs* [2021] EWCA Civ 1374, 21 September 2021. URL: <https://www.aoshearman.com/en/insights/ao-shearman-on-data/thaler-v-comptroller-general-of-patents-trade-marks-designs-court-of-appeal-judgment-on-inventors> (дата звернення: 03.12.2024)

3. STEPHEN THALER, Plaintiff, v. SHIRA PERLMUTTER, Register of Copyrights and Director of the United States Copyright Office, Case 1:22-cv-01564-BAH. URL: <https://www.copyright.gov/ai/docs/district-court-decision-affirming-refusal-of-registration.pdf> (дата звернення: 03.12.2024)

4. THE NEW YORK TIMES COMPANY Plaintiff, v. MICROSOFT CORPORATION, OPENAI, INC., OPENAI LP, OPENAI GP, LLC, OPENAI, LLC, OPENAI OPCO LLC, OPENAI GLOBAL LLC, OAI CORPORATION, LLC, and OPENAI HOLDINGS, LLC, Case 1:23-cv-11195 Document 1 Filed 12/27/23. URL: https://nytco-assets.nytimes.com/2023/12/NYT_Complaint_Dec2023.pdf (дата звернення: 03.12.2024)

5. OpenAI defeats news outlets' copyright lawsuit over AI training, for now. *Reuters*. November 8, 2024. URL: <https://www.reuters.com/legal/litigation/openai-defeats-news-outlets-copyright-lawsuit-over-ai-training-now-2024-11-07/> (дата звернення: 03.12.2024)

6. *Quoine Pte Ltd v. B2C2 Ltd*. Singapore International Commercial Court (SICC). 2020. URL: <https://www.sicc.gov.sg/docs/default-source/modules-document/judgments/quoine-pte-ltd-v-b2c2-ltd.pdf>. (дата звернення: 03.12.2024)

7. Why do we need to regulate the use of Artificial Intelligence? European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/QANDA_21_1683. (дата звернення: 05.12.2024)

8. Artificial Intelligence (AI) Guidance for Judicial Office Holders. Courts and Tribunals Judiciary. URL: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2023/12/AI-Judicial-Guidance.pdf>. (дата звернення: 05.12.2024)

9. British judge uses 'jolly useful' ChatGPT to write ruling. *The Telegraph*. 14 September 2023. URL: <https://www.telegraph.co.uk/business/2023/09/14/british-judge-uses-jolly-useful-chatgpt-to-write-ruling/> (дата звернення: 05.12.2024)

10. Interim Principles and Guidelines on the Court's Use of Artificial Intelligence. December 20, 2023. URL: <https://www.fct-cf.gc.ca/en/pages/law-and-practice/artificial-intelligence>. (дата звернення: 05.12.2024)

11. Ухвала Касаційного господарського суду в складі Верховного Суду від 8 лютого 2024 року у справі №925/200/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116984639>. (дата звернення: 05.12.2024)

12. Окрема думка Судді Верховного Суду Вронської Г.О. у справі №925/200/22. від 8 лютого 2024 року URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074064> (дата звернення: 05.12.2024)

13. Krištofik, Andrej. Bias in AI (supported) decision making: old problems, new technologies. In *Innovation in Judicial Systems: Human, Cyber and Beyond*, JAR Inaugural Conference. 2023. URL: https://jar-association.eu/wp-content/uploads/2023/05/JAR-Association_Rome_Conference_Programme_230517_final.pdf (дата звернення: 05.12.2024)

14. Kieran Newcomb *The Place of Artificial Intelligence in Sentencing Decisions*. URL: <https://www.unh.edu/inquiryjournal/blog/2024/03/place-artificial-intelligence-sentencing-decisions> (дата звернення: 06.12.2024)

15. Eckard Schindler *Judicial systems are turning to AI to help manage vast quantities of data and expedite case resolution*. URL: <https://www.ibm.com/blog/judicial-systems-are-turning-to-ai-to-help-manage-its-vast-quantities-of-data-and-expedite-case-resolution/> (дата звернення: 06.12.2024)

16. Eckard Schindler *Judicial systems are turning to AI to help manage vast quantities of data and expedite case resolution*. URL:

<https://www.ibm.com/blog/judicial-systems-are-turning-to-ai-to-help-manage-its-vast-quantities-of-data-and-expedite-case-resolution/> (дата звернення: 06.12.2024)

17. Теремецький В. І., Дуліба Є. В. (2023). Особливості впровадження та функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи як інструмента електронного правосуддя. *Форум Права*, 75(2), С. 130–143.

18. Chay Brooks, Cristian Gherhes, Tim Vorley. (2019) Artificial intelligence in the legal sector: pressures and challenges of transformation. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. URL: https://www.researchgate.net/publication/338163462_Artificial_intelligence_in_the_legal_sector_pressures_and_challenges_of_transformation (дата звернення: 07.12.2024)

19. Белов Д.М., Белова М.В. Штучний інтелект в судочинстві та судових рішеннях, потенціал та ризики. (2023) *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. Випуск 78: частина 2. С. 315-320.

20. The future is now: Artificial Intelligence and the legal profession. september 2024. URL: <https://www.ibanet.org/document?id=The-future-is%20now-AI-and-the-legal-profession-report> (дата звернення: 07.12.2024)

21. Демура М.І., Клепка Д.І. (2022) Перспективи застосування штучного інтелекту у галузі кримінального судочинства. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5. С. 554-558.

SUMMARY

The article is devoted to the analysis of opportunities and challenges of using artificial intelligence (hereinafter - AI) in the field of justice at the national and international levels. The research topic is relevant because the integration of AI into the judicial system can significantly increase its efficiency, contribute to the automation of processes and reduce the number of human errors. At the same time, the implementation of AI technologies is accompanied by several risks, such as algorithm bias, limited training data, ethical issues and reduced transparency of judicial processes.

One of the key aspects of the study is the evaluation of the experience of foreign countries, such as China, the USA, Great Britain and Germany, where AI is actively used to optimize the work of the judicial system. In China, judges are required to consider AI recommendations in each case, and in the US, algorithms are used to assess the likelihood of recidivism. In Germany, the "OLGA" system has been implemented to speed up the processing of cases through their categorization and data analysis.

In Ukraine, the use of AI in the judiciary is at an early stage, but existing technological initiatives, such as the Unified Judicial Information and Telecommunication System ("Electronic Court"), create a favorable basis for the integration of AI. These systems can be used to notify about procedural deadlines, check documents, calculate court fees, etc. At the same time, the author draws attention to the risks of AI implementation, including systematic errors, algorithm bias, insufficient data for training models, ethical challenges and issues of responsibility. The judicial system must ensure the transparency of the algorithms, their compliance with ethical standards, and leave the final decisions to the judges.

In the conclusions, the author emphasizes the need for a balanced approach to the implementation of AI in the judiciary. The optimal use of AI should ensure the speed, efficiency and accuracy of the work of the courts, contributing to the creation of a modern legal system that meets the challenges of the digital age.

Key words: artificial intelligence, AI, OpenAI, ChatGPT, progress, judiciary, judges, law enforcers.